

OP DE HOOGTE

GEILLUSTREERD MAANDSCHRIFT

ONDER REDACTIE VAN CATHARINA TEN HOUTE DE LANGE

MEDEWERKERS: J. W. F. WERUMEUS BUNING, H. CH. G. J. VAN DER MANDERE, H. G. CANNEGIETER, L. W. BIÉRENS DE HAAN,
AMY ROBBE GROSKAMP—TEN HAVE, CAROLINE VAN LANCKER—VAN DOMMELEN, Mr. H. M. MERKELBACH, J. G. DE HAAS,
MATHILDE A. ENSCHEDÉ TE ARLESHEIM, Jhr. Dr. DE MAREES VAN SWINDEREN TE BERLIJN, M. VAN OTTERLOO TE PARIJS,
J. GRESHOFF TE BRUSSEL, ETHA FLES TE ROME, EN ANDEREN

No. 4

APRIL

1935

GEBOREN 2 APRIL 1880
TE TRIEST

OVERLEDEN 22 MAART 1935
TE WÉENEN

ALEXANDER MOISSI

Hij was een tooneelspeler van internationale reputatie. Zijn belangrijkste rollen waren Fedja in Tolstoj's Levende lijk, Hamlet, Faust, Markies de Posa in Schiller's Don Carlos, Oswald in Ibsen's Spoken, Hendrik IV van Pirandello. Moissi had een weke, gevoelige, sterk moduleerende stem, een zeer expressief masker en oogen die bezieling en extase, ontroeringen en zielsaandoeningen konden uitdrukken met een innerlijke, vaak overrompelende kracht

ABONNEMENT PER JAAR F 12.50 - FRANCO P.P. BINNENLAND F 14.—; BUITENLAND F 15.50 - LOSSE NUMMERS F 1.50 - GIRO-No. 5743
REK. JOH. ENSCHEDÉ EN ZONEN REDACTIE EN ADMINISTRATIE: KLOKHUISPLEIN 5, HAARLEM — ROKIN 68^a, AMSTERDAM

LUCIE VAN DAM VAN ISSELT

DOOR F. VAN BIESTRATEN

HET VOGELNESTJE

Collectie Harloff - 's Gravenhage

HET technisch volmaakte weergeven van het onderwerp maakt van een schilderij nog geen kunstwerk. Een waarheid als een koe, zult ge zeggen. Vele perioden in de schilderkunst hebben het ons kunnen bewijzen. Toch... het is niet zoo eenvoudig, als het lijkt. Er blijft altijd iets raadselachtigs in – en heusch niet uitsluitend voor den leek – dat twee voorstellingen van een zelfde voorwerp, beiden technisch gelijkelijk geslaagd, zoo zéér verschillend van artistiek gehalte kunnen zijn.

De dingen boven hun werkelijkheid uit te schilderen, hun dus een schoonheid te geven, die niet onmiddellijk in hun uiterlijke verschijning ligt, dat is de goddelijke gave van den waren kunstenaar en dat is het, waarin de zuivere schilderkunst zich onderscheidt van de fotografie of van die soort peinture, die zich in haar wezen aan de fotografische weergeving aansluit.

Wij mogen aannemen, dat ieder schilderwerk getuigenis aflegt van de genieting, die het afgebeelde den schilder schonk. Maar alleen dan, wanneer die genieting ook in den beschouwer gewekt wordt, mag men van een kunstwerk spreken. Voor genieting mag men ook emotie lezen of, om van Deysel's woord te gebruiken, sensatie.

Hoe dichter het voorgestelde op zich zelf het gangbare begrip van schoonheid of belangwekkendheid benadert, hoe moeilijker het wordt het onderscheid tusschen simili- en ware kunst in de afbeelding te herkennen. Altijd nog aangenomen zijnde, dat de schepper het metier verstaat. Over galanterie-winkel-kunst hebben wij het hier niet.

Technisch knappe maar onbezielde schilders kiezen daarom bij

voorkeur de somptueuze, pralende subjecten: glanzende satijnen en mollige tapijten, rozige gelaten en weelderige bloemen, edelsteenen en zilverwerk.

Kijkt U maar eens naar de mindere goden onder onze late zeventiende-eeuwen of naar de Italianen uit de natijderenaissance.

Ieder ding heeft een schoonheid in zich, maar het zijn de kunstenaars, die ons die schoonheid weten te openbaren.

Wanneer U, mevrouw, een omeletje bakt, zullen de resteerende eierschalen U vermoedelijk slechts zeer matig boeien. Voor één zoo een eierschaaltje van een Jan Steen zult U echter hoogst waarschijnlijk alle omeletten van de wereld cadeau doen.

Tenminste, als U in U zelve ook de gave bezit om in het dagelijksche leven op een bepaald moment in een bepaalde stemming de schoonheid van een eierschaal op Uw aanrecht te waardeeren. Want alleen wie zelve de genieting, de sensatie kent, kan vreugde aan de schilderkunst beleven.

Lucie van Dam van Isselt kent de schoonheid der simpele dingen. Haar liefde gaat uit naar alles, wat eenvoudig is en zonder pretenties. Een medicijnfleschje, zoo een doodgewoon groenglanzende fleschje (statiegeld 5 cent) is haar liever dan de fraaiste sang de boef vaas. Oude, blanke tegeltjes, wat vergeeld damast, houten speelgoed-dingetjes, een gewoon roodaarden bloempotje, een versleten hooge hoed, dat zijn de dingen, die zij zich kiest om te schilderen. Alle deze verguisde dingen zijn haar dierbaar. Zij hebben een stille poezie in zich, die haar schildersoog bekoort. En zij schildert ze dan ook bij voorkeur.

Jaren geleden heeft deze schilderes eens in een interview het

volgende verklaard: „Ik begreep, hoe klein mijn gaven waren en hoe kort mijn tijd en dat het beter is op een nederig plan het beste te geven, waartoe men kan reiken, dan naar alle zijden zwakke pogingen te wagen.”

Als ik niet uit persoonlijke ervaring wist, dat deze bescheidenheid echt is, zou ik geneigd zijn er coquetterie in te zien. Het „nederige” plan, dat zij zich heeft gekozen is immers een o zoo gevaarlijk terrein, een terrein, waarop alleen een heel groote zich wagen kan zonder gevaar van struikelen, waarop alleen een zuiver en eerlijk kunstenaarschap kansen biedt.

Mevrouw van Dam van Isselt bezit dat kunstenaarschap. Zij beheerscht het metier volmaakt, haar techniek is hars ligne en zij bezit de poëzie en de stille vreugde om van zoo eenvoudige onderwerpen schilderijtjes te maken, die voor den fijnproever stuk voor stuk juweelen van het zuiverste water zijn.

Er is in dit werk niets van de problemen der laatste decennien, de „ismes” onzer verwarde tijden zijn er aan voorbij gegaan. Deze kunstenaar is misschien niet „modern”, zij is zeer zeker evenmin ouderwetsch. Een eenzame maar krachtige figuur, die fier haar eigen weg gegaan is. Zij is geheel zich zelve — niet in te deelen in eenige klasse of school — wat heusch niet van alle beroemdheden beweerd kan worden.

Twee invloeden zijn er toch in haar werk te herkennen. Vermeer, van wien zij haar liefde voor dat blanke, als gezeefde licht en voor de kleuren geel en blauw heeft en Chardin, die ook zijn hart aan de voorwerpen van dagelijksch gebruik verpand had. Invloeden, zeer zeker, maar die in geen deele tot epigonisme geleid hebben.

Het zeer schoone in dit werk is de bezonkenheid, de innige beschouwing der voorwerpen, de poëzie, die haar wezen vindt in het eeuwig wisselende spel van licht en kleur. Licht en kleur zijn de elementen, die deze kunst haar eigen karakter geven. Juist daar, waar de leek misschien verbaasd naar kleur zal zoeken, zijn het het licht en de kleur die tot schoonheid geworden zijn, in de nuancen van grijs naar wit van tegels en stoffen, in het groenig glanzen van glas en de matte schijn van tin.

Soms vertelt mevrouw van Dam van Isselt in haar stilleven heele verhaaltjes, al is zij nimmer anecdotisch. In vele harer werken ligt de kern juist in dat, wat niet geschilderd is.

Het doek b.v. met de hooge hoed. Dat is toch de heele levens-tragedie van den vieux-beau, die nog altijd mee wil doen, ook al zijn de renten pover en al willen de oude botten feitelijk niet meer mee.

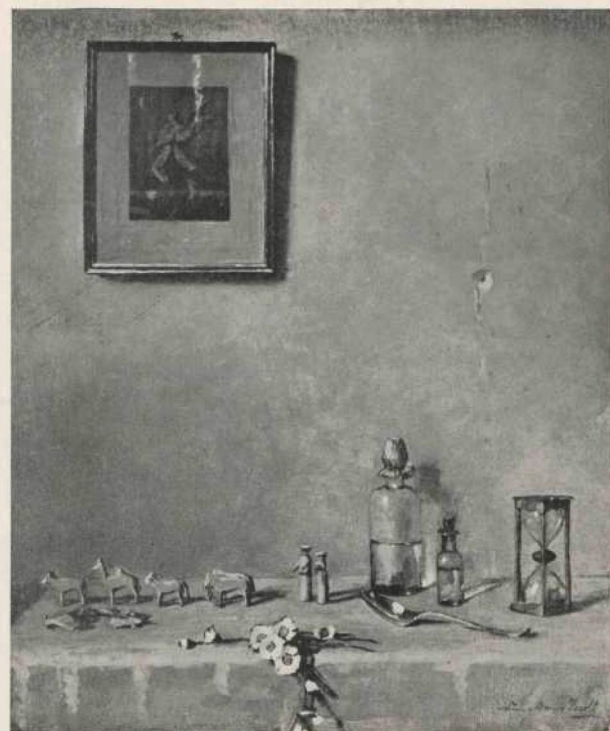
Die tafel met de speelgoeddiertjes, de medicijnfleschjes en de lepel, de meizoentjes en de zandlooper vertelt ons evenveel van een ziek kindje als Metsu het op zijn beroemde doekje in het Rijksmuseum deed. Wat de peinture betreft, let U eens even op de diepte waarmee de muur geschilderd is en hoe dat gat in de muur niet alleen technisch geniaal geschilderd is, maar tevens aan dat heele vlak leven en beweging geeft.

Mevrouw van Dam van Isselt schildert ook bloemen en kinderen. Haar kinderen zijn stralend en lief als de bloemen, haar bloemen levend en ongerept als de kinderen. Voor deze schilderes, die boven alles de stilte mint, ligt het heel jonge kind ook nog binnen het domein van die stilte.

Zoo’n krijtend wicht moge U misschien weinig stil lijken, het zij zoo. Voor haar is er de stilte om heen, meer dan om den zwijgzaamsten volwassene, om wien duizenden gedachten van haat, strijd en begeerte zwermen. Haar kinderen met hun verre peinzende blik vol mysterie liggen dan ook dichter bij het stilleven dan bij het portret. In de bloemen kiest zij zich de bescheiden verguisde dochters van Flora. Meizoentjes, zoo prachtig van kleur toch met hun witte, roodgetopte kransje van blaadjes en hun gouden hart, hebben slechts weinig schilders geïnspireerd. Stroobloemen,

STILLEVEN

HET ZIEKE KIND

STILLEVEN

DE OMMELET

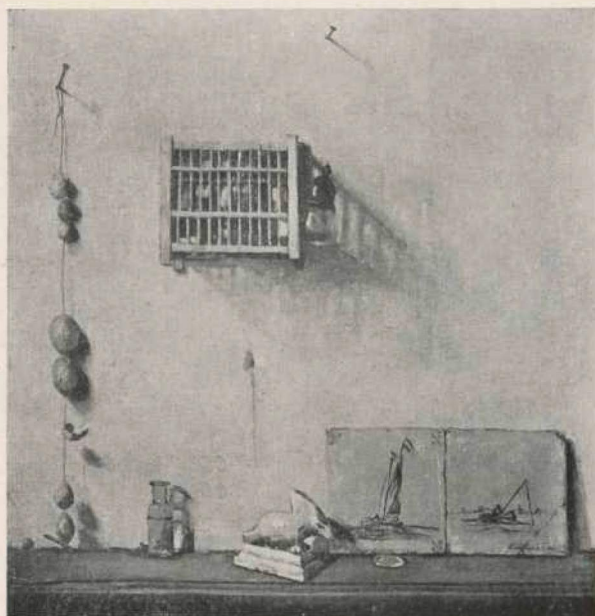
phloxen, zinnia's, duizendschoon, zijn haar lievelingen en bij haar bloemen komt mevrouw van Dam van Isselt dan wel eens even uit haar gewone mineur tinten. Daar bloeit dan soms een vlammend rood of schetterend geel te voorschijn. Bloemen zijn dankbare onderwerpen. Zij worden vaak, te vaak geschilderd. Maar deze bloemen zullen hun plaats in de schilderkunst heusch wel weten te verdedigen.

Ik heb eens ergens gelezen, dat dit werk zoo „echt vrouwelijk” was. Natuurlijk, dat oude gemeenplaatsje moest er nog even bij, vond de scribent. Het heeft mij even doen glimlachen en mij ook geërgerd. Kunst is niet aan geslacht gebonden en ik zou hier eerder mannelijke elementen willen herkennen, als de sexe er dan bij gehaald moet worden.

De forsche toets, die nooit in verwekelijking vervalt, de volkomene afwezigheid van sentimentaliteit, die zoo licht de zuivere poëzie kan verdringen, de lichte levenswijze ironie, die zoo nu en dan even om de hoek komt kijken, dat alles is mijns inziens heusch niet zoo specifiek vrouwelijk.

De liefde voor het spel van licht en kleur, de voorkeur voor teedere tinten, de feillooze wijze, waarop die tinten harmonisch samengevoegd zijn, dat zijn de elementen in haar werk, die men (abusievelijk) voor echt vrouwelijk zou kunnen aanzien. Geen werk is groot zonder die elementen, hetzij van man, hetzij van vrouw.

Ik zou over dit werk nog wel verder in details willen treden. Een uitgebreide verhandeling opzetten b.v. over de technische moeilijkheden, die overwonnen moesten worden om zóó levend en zuiver witte tegeltjes te schilderen, over de zware taak, die de schilderes zich stelt, als zij het wit van een snoer uitgeblazen eieren plaatst op het wit van oud damast tegen een achtergrond van witte tegels, over het raffinement van die jade-groene schuurdeur in dat geheel in grijzig-bruine pasteltinten gehouden gezicht op Veere. Ik zou U

HET KOOITJE

nog willen vertellen van de gekleurde teekeningen uit Spanje en Parijs of U kunnen vergasten op vele biografische bijzonderheden.

Maar bijzonderheden en technische beschouwingen zijn feitelijk zoo onbelangrijk.

Dit werk is levende, rijke kunst, kunst, die altijd geïnspireerd is en aldus het hart van iederen genietverwarmen kan. Dat is het schoonste, wat men van kunst zeggen kan. En méér te zeggen is niet noodig.

STILLEVEN